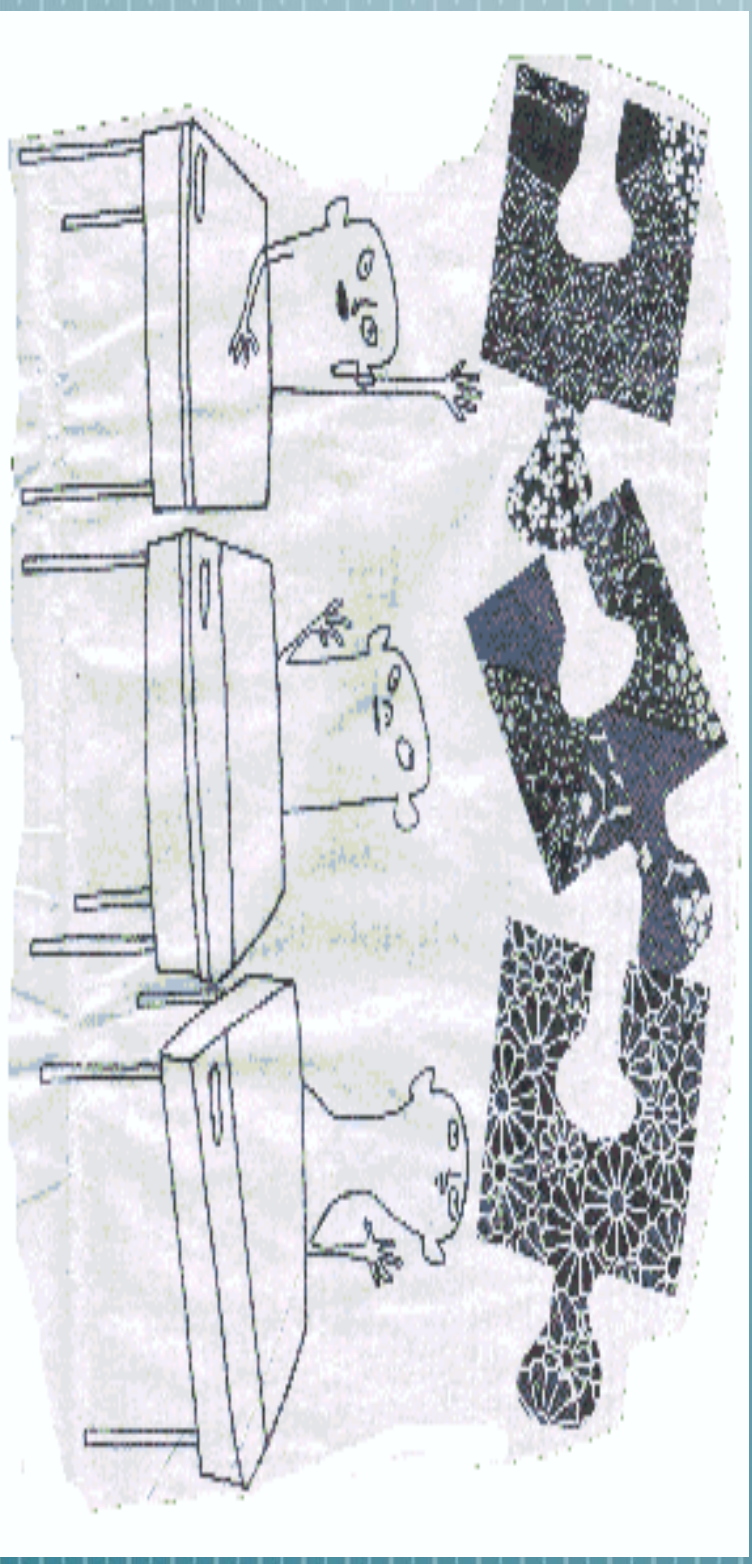

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

7. DECEMBER 2016

Lærende samtaler

NAFO Morsmålskonferanse

Stavanger 24. november 2016

Dosent Beate Børresen

Beate.Borresen@hioa.no

Tale og samtale er muntlige ferdigheter

- Tale viktig verktøy for læring
- Men det er «bare snakk» derfor
 - sjelden planlagt,
 - sjelden knyttet til læringsmål
 - lite trening
 - sjelden med i vurderingen

Samtale "... should be at the heart of the pupil's learning and the teacher's professional repertoire." MEN det må være "the right kind of talk." (Alexander 2005) Omtales ofte som "dialogisk samtale".

- Muntlige ferdigheter er viktig for selvfølelsen og viktig i et demokrati

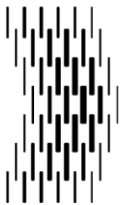
Påminnelse: Muntlighet er spesielt sårbart, særlig for den svakere part.

Hva er muntlige ferdigheter?

- å lytte
- å snakke
- å fortelle
- å forstå
- å undersøke sammen med andre
- å vurdere det som blir sagt/å gjøre seg opp en mening om det som blir sagt/ å kunne gi konstruktive tilbakemeldinger
- å spørre/ formulere spørsmål og hypoteser
- å argumentere/ argumentere for egne vurderinger
- å forklare/ presentere og beskrive egne opplevelser og observasjoner
- å delta i samtaler/kommunisere ideer/delta i dialog
- å drøfte problemer og løsningsstrategier med andre
- å bruke saklige begreper og faguttrykk

(i følge læreplanene i K06)

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Kan samles til

4 kompetanser

- lytte
- å stille spørsmål
- argumentere
- vurdere

3 sjangre

- muntlig fortelling
- samtale
- framføring

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

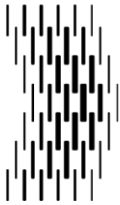
Samtale og framføring

I *samtalen* starter man med det uferdige og prøver seg fram sammen. Vi vurderer sammen om noe *kan* være sant eller godt.

Dialogisk: alle deltar. Vi vurderer et påbegynt arbeid.

I *framføringen* presenteres noe ferdig og overbevisning eller «forføring» er sentralt «Dette er sant».

Monologisk: noen framfører, andre lytter. Vi vurderer et ferdig produkt.

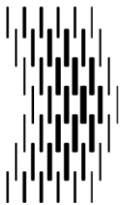
Hvordan kan vi hjelpe elevene?

- Gjøre det klart for dem at tale og samtale er arbeid
- Trene
- Være bevisst at det er flere former for muntlighet og for samtale
- Være bevisst at det er snakk om presise/konkrete ferdigheter
- Ha fokus på ferdigheter, ikke bare innhold
- Skape mulighet til å gå dypere
- Metanivå: vite hvorfor man snakker, hva man snakker om, til hvem/hva man snakker
- Ha innsatsen i samtaler med i vurderingen

To typer dialogisk samtale

- Den mellom lærer og elev(er) - «urform» = IRF
- Den mellom elevene – inspirasjon fra sokratisk dialog

Grep som gjør IRF dialogisk og lærende

1. Still autentiske spørsmål – slike som krever forklaring, utdyping osv.
2. Gjenta det eleven sier – «Så du sier at .../Forstår jeg deg riktig når ...» - og skriv på tavla
3. Be en elev gjenta eller forklare det en annen sa
4. Be elevene ta stilling – «Er dere enige/uenige, og hvorfor?» «Hvorfor gir det mening?»
5. Spør om noen har noe å tilføye
6. La elevene få tid til å tenke, gjerne tenkepause med skrivning
7. La elevene snakke sammen to og to etter tenkepause
8. Spør om noen har skiftet mening

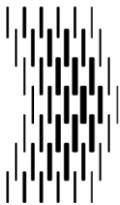
Samtale

- Sentral i pedagogisk teori
- Gjennomgående i læreplanen – elevene skal samtale i alle fag og på alle trinn
- Viktig verktøy for læring - viktigere enn å høre på læreren og løse oppgaver alene
- Lite samtale i klasserommet
- Generell og spontan, lite utforskende og reflekterende
- Ofte dominert av læreren
- Liten bevissthet om samtaleferdigheter
- Ingen/liten vurdering

Martin Nystrand

- Amerikansk pedagog og forsker.
- Presenterte i 1997 viktige og nødvendige faktorer for å få til lærende samtaler etter å ha observert 112 klasser over 2 år.
- Mening, forståelse og dermed læring nås ved hjelp av elevenes egne erfaringer og forventninger, derfor gjelder det å ha en struktur for samtalen som hjelper elevene med dette.
- Læreren må styre samtalen.
- Læreren må ikke la seg lure av at det går fortere hvis hun forteller elevene hvordan ting henger sammen.
- Læreren må presse («push») fram spørsmål og begrunnelser samt passe på at alle forholder seg til det som blir sagt. Det skjer gjennom:
 - autentiske spørsmål* – slike som krever et resonnement eller en forklaring
 - opptak* («uptakes») - å gjenta og skrive opp noe en elev har sagt og arbeide videre med det gjennom å forklare, utdype, ta stilling. ...
 - «høy verdsetting»* («high-level evaluations») – opptak, godta innvendinger, konkrete tilbakemeldinger, skrive det elevene sier på tavla, ...

Robin Alexander

- Britisk pedagog og forsker.
- Samtale er det mest effektive verktøyet for læring.
- I «den riktige samtalen» hjelper elevene hverandre til å komme fram til forståelse og læring.
- Setter opp fem kriterier for samtalen:

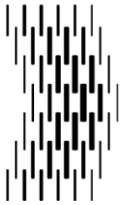
Den må være *kollektiv*, den skal engasjere hele klassen.

Den må være *gjensidig*, alle skal lytte til hverandre, dele ideer og vurdere alternative måter å tenke på.

Den må være *støttende*, elevene får uttale seg fritt uten å være redd for å bli ledd av eller gjort narr av.

Den må også være *kumulativ*, elevene må bygge på hverandres ideer og koble det som blir sagt, til en større sammenheng.

Den må ha en *hensikt*, læreren må ha en plan med samtalen og styre den med tanke på at elevene skal nå faglige mål.

Filosofisk samtale

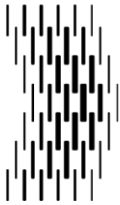
- Forståelse er noe man må tilegne seg gjennom egen tenkning.
- Man trenger andres erfaringer og ideer.
- Nødvendig å forklare egne tanker og forholde seg til det andre sier.
- Ikke overbevise eller overtale andre.
- Forskjeller og uenighet hjelper med å gå dypere inn i problemer.
- Krav om å snakke klart, måtte forklare og begrunne, og i noen tilfeller, oppgi sitt standpunkt.

Generelt: Meningsutveksling er ikke filosofi, og gir liten forståelse.

Strukturert samtale

- Handler om å finne noe som er bra/sant sammen med andre og ved hjelp av hverandre.
- Undersøkelse og meningsbryting i stedet for meningsutveksling.
- Strukturen er et hjelpemiddel for å få til dette.

Struktur

Rundt samtalen

- Langsiktig og jevnlig
- Ha en sammenheng
- Bord og stoler
- Bevissthet om samtaleregler
- Læreren styrer samtalen
- Fordele ordet på flere måter
- Skrive på tavla
- Med i vurderingen

For samtalen

- Hendelse/oppgave
- Tenkepause med skrivning
- Innsamling av elevenes spørsmål, svar, ideer, ...
- Samtale
- Metasamtale

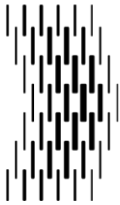

Struktur for samtalen

FØR samtalen - skap sammenheng: skriv tema, kompetansemål, sider i læreboka, noe aktuelt, ferdighet dere skal trene spesielt på, vurderingskriterier, ...

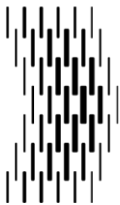
- Hendelse: tekst, spørsmål, påstand, film, bilde, ...
- Tenkepause: deltakerne forholder seg til hendelsen
- Innsamling av spørsmål eller svar
- Valg av spørsmål/påstand man skal starte med
- Samtale: kan omfatte nye spørsmål og tenkepauser
- Metasamtale: tenkepause og samtale i runder

ETTER samtalen – koble elevenes arbeid i samtalen til innholdet i faget: undervis i det de lurte på, var usikre på, misforsto osv. samt koble til det de har arbeidet med tidligere, skal arbeide med, læreboka osv.

Hvorfor struktur?

- hjelper deltakerne til å konsentrere seg
- engasjerer alle
- sikrer at man går dypere, utover generell meningsutveksling
- nødvendig for at lærere skal kunne drive med slike samtaler
- passer med pedagogisk forskning og teori om samtalens betydning for læring

Bruk samtale bevisst

- *Ungå prating og løs meningsutveksling*
- *Strukturer også IRF og spontane innslag*
- *Forbered: hva slags samtale – diskusjon, undersøkende samtale, ...*
 - når – sett av tid og hold tiden
 - hvorfor – koble samtalen til læreplan, læreboka, andre fag, noe som har skjedd, ...
 - utgangspunkt – tekst, øvelse, loggark, spørsmål på tavla, ...
- *Styr:*
 - skriv strukturen på tavla
 - ha tenkepauser med skrivning
 - skriv det elevene sier
 - bruk terning, lappetrekking og runder i tillegg til håndsopprekk
 - hjelp elevene med å snakke til hverandre, til saken, begrunne, ...
 - skift til metanivå jevnlig: Hva gjør vi nå? Hvorfor sier du det? Hva skal vi gjøre med det? Hvem snakker du til? Betyr det at de er uenige? Osv.
 - avslutt med metasamtale
- *Gi oppgaver knyttet til samtalen – forberedelse eller etterarbeid*

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Praktiske ting

- Sitte i sirkel/halvsirkel så alle kan høre hverandre
- Tenkepauser med skrivning
- Tøring og runder
- Loggbok
- Læreren skriver det elevene sier
- Metasamtale

Hvordan?

- Planlagt og regelmessig
- Bøker, leker, øvelser
- Loggbok og dokumentasjon
- Den voksne er tilbakeholden i forhold til innholdet
- Samtalen må settes inn i en sammenheng
- Følg opp med spørsmål (i samtalen), oppgaver og undervisning (etter samtalen)

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Utdypende spørsmål

- Hvorfor mener du det?
- Kan du gi et eksempel?
- Er du enig med hva hun sa?
- Hvorfor er du enig/uenig?
- Kan du forklare?
- Hvordan er det forskjellig fra ...?

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Spørsmål/oppfordringer som driver samtalen videre

- Stå opp hvis du er enig i at ...
- Er noen uenig? Hvorfor?
- Hva ville skje hvis det var som hun sa?
- Formuler et argument mot (deg selv)
- Snakk med den som sitter ved siden av deg og fortell oss hva dere ble enige om.

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

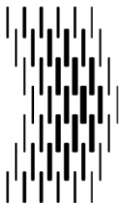
To gode arbeidsmåter

- Gulvøvelser
- Loggark

Bra fordi

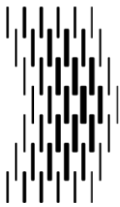
- aktiviserer alle
- fokus på elevene
- lettere å få mangfold i synspunkter
- får fram problemene

Øvelse: Elevenes spørsmål

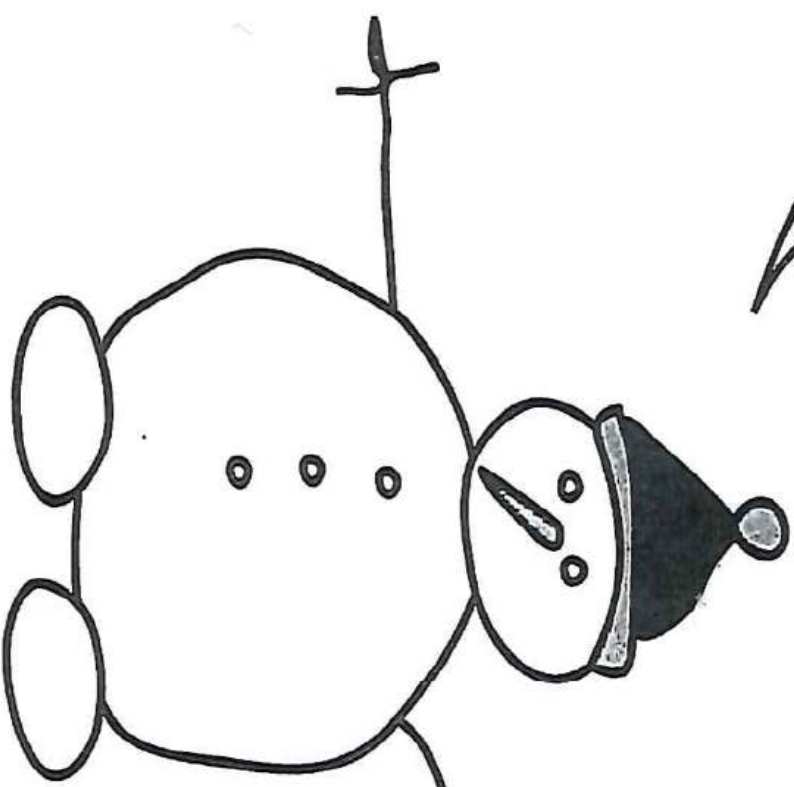
- Gi elevene en tenkepause hvor de skal skrive ned et spørsmål knyttet til et bestemt tema fra læreplanen eller som er i fokus for elevene.
- Samle inn spørsmålene i en runde og skriv dem på tavla.
- La elevene velge hvilket spørsmål dere skal arbeide videre med.
- Ha en tenkepause hvor alle skriver ned et svar på det spørsmålet som er valgt.
- Hør på ett svar av gangen og finn ut om det er bra.
- Metasamtale: hva har vi lært? Hva var vanskelig?

Struktur for arbeid med spørsmål og påstander

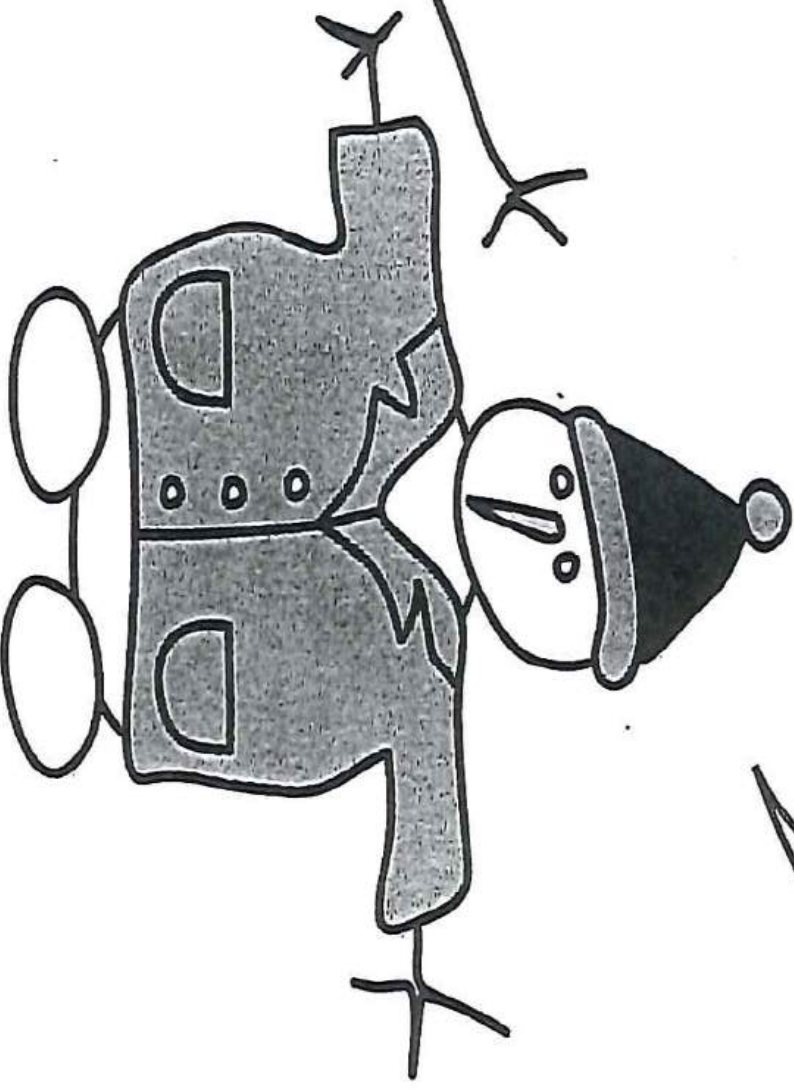
- skriv spørsmålet eller påstanden på tavla
- ha en tenkepause hvor alle arbeider med egne tanker – svarer på spørsmålet eller tar stilling til påstanden
- ta stilling i gruppa
- velg den første som skal si noe ved å bruke terning, gjerne blant mindretallet
- skriv svar og begrunnelser på tavla
- finn ut om svar og begrunnelser er gode

Jeg tror jeg vil smelte først fordi sola vil treffe meg og varmeenergien vil forandre meg fra snø til vann.

Nils

Jeg tror jeg vil smelte først fordi jeg vil fange all solenergien inni frakken min, slik at snøen min smelter til vann.

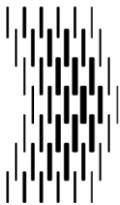

Ronny

Eksempel på oppgave som fremmer lytting og refleksjon

- Be elevene velge et standpunkt, en påstand som ble fremmet i siste time (de skal si av hvem og i hvilken sammenheng, læreren knytter oppgaven til kompetansemålet ”I dag skal vi arbeide med temaet rett og galt, ... Da skal dere lytte til ... osv.”) Påstanden skal skrives ned og eleven skal formulere minst et argument for og et argument mot + velge hvilket argument som er best, dvs. ende opp med å si om hun er enig eller uenig med påstanden – altså ikke begynne med det.
- Tilsvarende oppgave kan knyttes til kunnskapsstoff: familie. arbeid med forskjellige familieformer, familiesyn osv. Elevene skal ta stilling til for eksempel fordeler og ulemper med å leve i en familie, fordeler og ulemper med en storfamilie, en kjernefamilie, en enforeldrefamilie, ...
Forberede argumentene i en tenkepause, hjemme, ...
Legge dem fram, ikke som et foredrag, men som noe de andre skal ta stilling til.

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Loggark

Navn (+ tallnavn): _____

Å stjele

Hendelse: Er det i orden å stjele hvis det aldri blir oppdaget?

Tenkepause: Svar på spørsmålet

Ja/Nei, fordi _____

Samtale

Ta stilling: De som svarer ja reiser seg. Tell hvor mange det er og skriv ned tallet. Gjør det samme med dem som svarer nei.

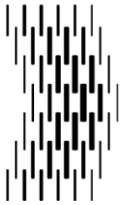
Det var _____ som svarte ja og _____ som svarte nei.

Hør på hverandres begrunnelser og finn ut hvilke som er gode.

Metasamtale: Svar på spørsmålet.

Hva var vanskelig?

Loggark

Exercise: Winter jackets and trousers

Most winter jackets protect against the cold. That's why they are good to wear when it is cold. In that way they are alike.

At the same time we can pick out a special jacket we want. We say that we like that one better than the others. We say

that it looks better than the others. How do we know that? It is the same with trousers and shoes.

a. Talk about what makes some jackets, trousers and shoes better looking than others.

b. Find some criteria that make you like some clothes, while you don't like others.

I like _____, because _____

I do not like _____, because _____

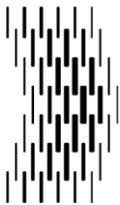
c. Talk about what makes some clothes more beautiful or better than others. Make a list of criteria together.

d. Meta talk

What was easy?

What was difficult?

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Loggark: Respekt

Mange er enige i at vi må respektere hverandre, men vi vet ikke alltid hvordan vi skal gjøre det. Vi skal finne ut hva det er å vise respekt gjennom å samle inn eksempler.

Tenkepause:

Skriv ned en gang noen (for eksempel du selv) viste respekt.

Skriv ned en gang noen (for eksempel du selv) ikke viste respekt.

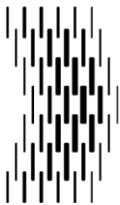
Samtale: Lytt til alle eksemplene og finn ut om de er bra eller om de kan gjøres bedre. Finn de eksemplene som lærer oss noe viktig om respekt.

Metasamtale: Svar på spørsmålene

Hva var vanskelig? _____

Hva lærte vi? _____

(Videre arbeid: Alle eksemplene på respekt kan settes på lapper. Deretter kan deltakerne gradere dem fra «stor respekt» til «lite respekt». Respekt kan også byttes ut med «Mot» – «Skriv ned en gang noen var modig/ikke var modig». Kan kryttes til arbeid med Sokrates)

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Loggark: Rett og galt

Påstand: Det finnes ikke noe som i utgangspunktet er rett eller galt. Det må vi bestemme selv.

Tenkepause: Ta stilling til påstanden.

Enig/Uenig, fordi _____

Samtale

Ta stilling: De som er enig reiser seg. Tell hvor mange det er og skriv ned tallet. Gjør det samme med dem som er uenig.

Det var _____ som var enige og _____ som var uenige.

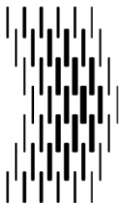
Hør på hverandre og finn ut hva som er bra.

Metasamtale: Svar på spørsmålene

Hva var vanskelig? _____

Hva lærte vi? _____

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Loggark: Fornybar energi

Påstand: Det er riktig å tvinge folk til å bruke fornybar energi, for eksempel gjennom å forby bensindrevne biler eller atomkraft.

Tenkepause: Ta stilling til påstanden.

Enig/Uenig, fordi _____

Samtale:

Ta stilling: De som er enig reiser seg. Tell hvor mange det er og skriv ned tallet. Gjør det samme med dem som er uenig.

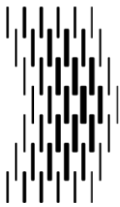
Det var _____ som var enige og _____ som var uenige.

Velg en fra den gruppa som er minst, til å presentere sin begrunnelse. Finn ut sammen om den er bra. Gjør det samme med en begrunnelse fra den andre gruppa.

Metasamtale: Svar på spørsmålene.

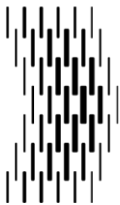
Hva var vi enige om? _____

Hva lærte vi om fornybar energi? _____

Øvelse: Menneskerettigheter

- Lag kort/lapper med en og en menneskerettighet på “Rett til vann og mat”, “Rett til å leke”, “Rett til skolegang” osv. osv.
- Elevene trekker én lapp hver.
- Tenkepause: Alle skriver ned en grunn til at den rettigheten de har trukket er den viktigste, og en grunn til at den ikke er det.
- Slå terning.
- Vurder om begrunnelsen er god eller ikke.

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Gulvøvelse

Krig og fred

- Elevene skal stå i en ring. På gulvet mellom dem skal det være to sirkler hvor det står "Enig" i den ene og "Uenig" i den andre.
- Alle får utdelt en lapp med en påstand, eventuelt to og to sammen.
- I en tenkepause skal man avgjøre om man er enig eller uenig i påstanden man har fått utdelt. Alle leser påstanden sin høyt, sier om de er enig eller uenige, begrunner det og legger lappen i riktig sirkel.
- Spør de andre om de er enige. Lytt til eventuelle motargumenter og flytt lappen hvis argumentene er gode.

Påstander

1. Krig er bare lidelse.
2. Folk lider ikke når det er fred.
3. Det finnes regler for krig.
4. Fred er fravær av krig.
5. Fred er økonomisk og sosial trygghet for alle.
6. Man skal aldri drepe.
7. Man skal ofre livet for det man tror på.
8. Man skal ofre livet for andres frihet.
9. Krig kan være nødvendig.
10. Man skal alltid unngå krig.
11. Det er de rike som vil ha fred.
12. Krig er meningsløst.

Gulvøvelse: Rasisme

1. Det er vanskelig å leve sammen når man er forskjellig.
2. Staten kan hindre rasisme.
3. Den enkelte kan hindre rasisme.
4. Å være rasist er noe som hører til å være menneske.
5. Urbefolkningen/samene har mer rett til jorden enn de andre innbyggerne i Norge.
6. Alle barn har rett til opplæring på sitt morsmål.
7. Hvis man kan snakke norsk, er man norsk.
8. Bare nordmenn/norske mennesker bør ha rettigheter i Norge.
9. Det er rasistisk å si at de kristne tar feil når de sier at Jesus er Guds sønn.
10. Det er rasistisk å gå inn for forbud mot omskjæring av guttebarn.
11. Det er rasistisk at kvinner har lavere lønn.
12. Folk må få bo hvor de vil.
13. Staten bør regulere bosetningen slik at boligområder ikke blir for homogene.
14. Foreldrene må selv kunne velge hvilke skole barnet deres skal gå på.
15. Staten bør regulere slik at det blir jevnere fordeling mellom majoritets- og minoritetslever på de enkelte skolene.
16. Folk med turban er selv ansvarlige hvis de blir mobbet.
17. Folk med Davidsstjerne rundt halsen er selv ansvarlig hvis de blir mobbet.
18. Det er rimelig at en svart mann blir stoppet oftere av politiet enn en hvit mann.
19. Jøder arbeider for verdensherredømme.
20. Muslimer arbeider for å innføre sharia i Europa.

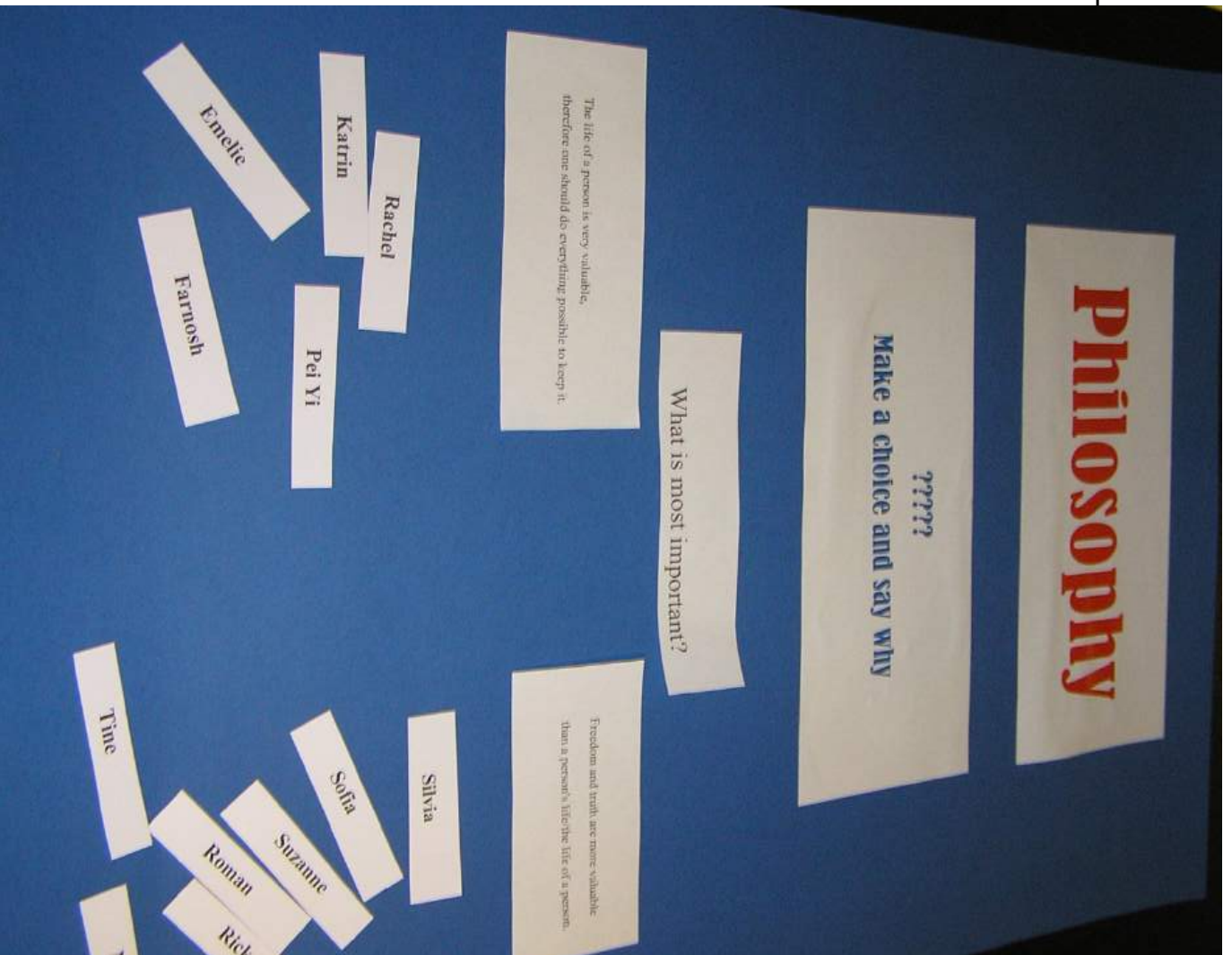
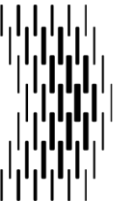

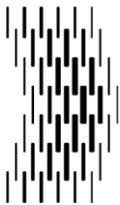
HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Øvelse: Bilder på gulvet

To bilder på gulvet, for eksempel en gammel dame/mann og en baby/en hund. La barna/elevene velge hvem som kan være en god venn gjennom å stå på ett av bildene. Velg noen som skal forklare sitt standpunkt.

Ta bilder

Hvis dere har digtalkamera kan en gruppe barn få i oppdrag å ta bilde av spesielle ting:

- rare ting
- fine ting
- skumle ting
- store ting
- jenteting
- osv. osv.

Bildene skal presenteres og begrunnes for resten av gruppa